DOMSTOLENS DOM
AF 8. JUNI 1977 [1]

Merkur Außenhandel GmbH & Co. KG mod Kommissionen for De europæiske Fællesskaber

»Udligningsbeløb«

Sag 97/76

Sammendrag

Landbrug — fælles markedsordning — valutaforanstaltninger — samhandel med landbrugsprodukter — forstyrrelser — udligningsbeløb — afskaffelse eller ændring — de erhvervsdrivendes tab — Kommissionens ansvar — betingelser

Fællesskabet vil kun kunne påtage sig ansvar for skader, som de erhvervsdrivende påstår at have lidt som følge af lovreglerne om udligningsbeløb, dersom Kommissionen, uden at der foreligger modstående og tvingende almene hensyn, afskaffer eller ændrer udligningsbeløbene i en bestemt sektor med øjeblikkelig virkning, uden varsel og uden rimelige overgangsforanstaltninger, og dersom afskaffelsen eller ændringen ikke kunne forudses af en omhyggelig erhvervsdrivende.

I sag 97/76

MERKUR AUSSENHANDEL GMBH & CO. KG, Hamburg, repræsenteret af den personligt ansvarlige selskabsdeltager, bistået af Klaus Landry, advokat i Hamburg og med valgt adresse i Luxembourg hos Félicien Jansen, 21, rue Aldringen,

sagsøger,

mod

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESKABER, repræsenteret af sin juridiske konsulent, Götz Zur Hansen, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg hos Mario Cervino, juridisk konsulent for Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, Bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

sagsøgt,

1 — Processprog: Tysk.

angående et erstatningskrav mod sagsøgte,

afsiger

DOMSTOLEN

sammensat af: præsidenten H. Kutscher, afdelingsformændene A. M. Donner og P. Pescatore, dommerne J. Mertens de Wilmars, M. Sørensen, A. J. Mackenzie Stuart, A. O'Keeffe, G. Bosco og A. Touffait,

generaladvokat: H. Mayras
justitssekretær: A. Van Houtte

følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og parternes anbringender under skriftvekslingen kan sammenfattes således:

I — De faktiske omstændigheder og retsforhandlingernes forløb

1. Selskabet »Merkur Außenhandel GmbH« (herefter benævnt »Merkur«) indgik en række kontrakter med selskabet »Korn- og Foderstof Kompagniet A.S.«, Århus, (herefter benævnt »KFK«) den 18. og 27. februar 1976 og med selskabet Spurnen Ltd, London, (herefter benævnt »Spurnen«) den 25. februar og 12. april 1976 med henblik på salg til disse selskaber af en blanding indeholdende 90 % tapioka og 10 % melasse (stævningen s. 11). Den 9. marts og 20. maj 1976 blev der indgået en række kontrakter om salg af samme produkt med selskabet Dansk Landbrugs Grovvareselskab, Axelborg, (herefter benævnt »DLG«).

Leveringsfristerne for alle disse kontrakter udløb efter omstændighederne ultimo juli eller ultimo august 1976.

2. Ved skrivelse af 12. marts 1976 (stævningens bilag 8) anmodede Merkur om en tariferingsudtalelse vedrørende de blandinger, som kontrakterne tog sigte på. Ved skrivelse af 28. april 1976 meddelte »Oberfinanzdirektion« Hamburg selskabet en sådan udtalelse, hvori det anførtes, at den pågældende vare henhører under FTT (den fælles toldtarif) position 23.07 B I c) 1 (stævningens bilag 8 og 9).

FTT bestemmer udtrykkeligt, at position 23.07 B omfatter

— »foderstoffer med tilsætning af melasse eller sukker; andet tilberedt dyrefoder«;

— som ikke er »fish solubles« eller »whale solubles«.

Position I c) 1 omfatter især sådanne af disse stoffer, som har et indhold af stivelse på over 30 vægtprocent, og som ikke indeholder mælkeprodukter eller har et indhold af mælkeprodukter på under 10 vægtprocent.

3. På det pågældende tidspunkt var produkterne henhørende under position 23.07 B I c) 1 underkastet en ordning med »monetære« udligningsbeløb og »tiltrædelses«-udligningsbeløb.

a) De »monetære« udligningsbeløb, der gjaldt før den 11. juli 1976, var fastsat ved Kommissionens forordning nr. 572/76 af 15. marts 1976 (EFT L 68, 1976, s. 5), jf. Kommissionens forordning nr.1312/76 af 3. juni 1976 (EFT L 148, 1976, s. 1). Bilag I, del 1 i forordning nr. 572/76 og bilag I, del 1 i forordning nr. 1312/76 angav for de varer, der henhører under den pågældende toldposition:
— for Tyskland et udligningsbeløb på 37,01 DM for eksport til Danmark og Det forenede Kongerige;
— for Det forenede Kongerige et udligningsbeløb ved import på 10,407 pund.

b) »Tiltrædelses«-udligningsbeløbene for høståret 1975-1976 var fastsat ved Kommissionens forordning nr. 2006/75 af 31. juli 1976 (EFT L 203, s. 1). For de af sagsøgeren eksporterede varer angav forordningens bilag C:
— et beløb i juni og juli 1976 på 17,51 RE pr. ton for Det forenede Kongerige;
— et beløb på nul for Danmark.

4. Ved forordning nr. 1497/76 af 23. juni 1976 (EFT L 167, 1976, s. 27) bestemte Kommissionen navnlig (artikel 1), at tiltrædelses-udligningsbeløbene og de monetære udligningsbeløb for produkter henhørende under position 23.07 B I c) 1 med et indhold af produkter henhørende under position 07.06 i FTT, der er højere end 50 vægtprocent, er de samme som dem, der gælder for produkter henhørende under FTT position 07.06 A. Position 07.06 angår en række rødder og spiselige rodknolde »med stort indhold af stivelse«, hvoraf størstedelen er opført under position 07.06 A.

Forordning nr. 1497/76 trådte i kraft den 11. juli 1976. På dette tidspunkt, for produkterne henhørende under FTT position 07.06 A
— var det »monetære« udligningsbeløb nul,
— nåede »tiltrædelse«-udligningsbeløbet for eksport til Det forenede Kongerige cirka en fjerdedel af det beløb, der var fastsat for produkterne henhørende under position 23.07 B I c) 1.

5. Ved en notits i bladet »Ernährungsdienst« af 19. juni 1976 (stævningens bilag 10) erfarede selskabet Merkur, at Kommissionen påtænkte at vedtage en forordning med henblik på at henføre produkter med et indhold af tapioka på over 50 % til samme toldposition som tapioka. Derfor anmodede Merkur ved telex af 22. juni 1976 forbundsministeren for ernæring og land- og skovbrug (stævningens bilag 11) om at udvirke, at fristen for gennemførelse af en sådan forordning blev forlænget. Efter at forordningen imidlertid var blevet vedtaget og offentliggjort i De europæiske Fællesskabers Tidende den 26. juni 1976, henvendte selskabet Merkur sig til Kommissionen ved telex af 5. juli 1976, og anmodede om, at datoen for forordningens ikrafttræden, der (jf. artikel 3) var fastsat til femtendedagen efter offentliggørelsen i Tidende, mindst blev udskudt med ti dage. Anmodningen blev afslået (telex af 8. juli 1976), hvorefter selskabet Merkur ved en skrivelse af 2. september 1976 (stævningens bilag 26) opfrodrede Kommissionen til at anerkende et krav på erstatning, der skulle dække perioden indtil den 30. september 1976, for den skade, selskabet påstod at have lidt ved, at det ikke som følge af ikrafttrædelsen af forordning nr. 1497/76 fuldstændigt kunne opfylde de ovennævnte salgskontrakter, der var ind-

gået februar-maj 1976 med henblik på eksport til Det forenede Kongerige og Danmark af produkter henhørende under position 23.07 B I c) 1.

Da Kommissionen ikke imødekom anmodningen, anlagde sagsøgeren den 8. oktober 1976 nærværende sag i medfør af EØF-traktatens artikler 178 og 215, stk. 2.

6. På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse. Desuden har den besluttet først at høre parterne vedrørende spørgsmålene om et muligt ansvar for Kommissionen og i påkommende fald at udskyde behandlingen af spørgsmålene om skadens størrelse til en senere fase af de mundtlige forhandlinger.

II — Parternes påstande

Sagsøgeren har nedlagt følgende påstand:
1) sagsøgte dømmes til at betale sagsøgeren 168 185,20 DM med renter 8 % fra sagens anlæg;
2) sagsøgte idømmes sagsomkostningerne.

Sagsøgte har nedlagt følgende påstand:
— frifindelse;
— sagsøgeren idømmes sagsomkostningerne.

III — Parternes søgsmålsgrunde, indsigelser og andre anbringender

Sagsøgeren har gjort gældende, at ikrafttrædelsen den 11. juli 1976 af forordning nr. 1497/76 har gjort det umuligt for ham fulstændigt at opfylde de kontrakter, han indgik mellem februar og maj med KFK, DGL og Spurnen. Han stod over for det alternativ *enten* at opfylde kontrakterne for de mængder, som der endnu stod tilbage at levere, og for disse mængder give afkald på at oppebære de monetære udligningsbeløb og tiltrædelses-udligningsbeløb, der oprindelig var fastsat, *eller* søge forståelse hos sine købere for, at han ikke opfyldte kontrakterne.

For at mindske det ved den uheldige omstændighed opståede tab mest muligt besluttede han sig herefter for at forhandle med sine kunder i håb om, at de skulle erklære sig for indforstået med at få leveret en erstatningsblanding eller med, at kontrakterne blev opsagt. Forhandlingerne lykkedes, og sagsøgeren forpligtede sig til at udbetale en delvis erstatning for opsigelsen og at nedsætte salgsprisen. Disse omstændigheder førte til et endeligt tab for sagsøgeren på 168 185,20 DM.

Til støtte for sin påstand om dette beløb har han navnlig gjort gældende, at han ved udfærdigelsen af de pågældende kontrakter havde håb om på tidspunktet for eksporten af de omhandlede produkter at opnå de monetære udligningsbeløb og tiltrædelses-udligningsbeløb, der på det pågældende tidspunkt gjaldt for produkterne henhørende under FTT position 23.07 B I c) 1. Han kunne med rette håbe på, at sagsøgte ikke ville påføre ham tab ved at gribe ind med forordning nr. 1497/76 i faste kontrakter, der var afsluttet helt normalt. I overensstemmelse med en af Domstolen antaget grundsætning i sag 74/74 »CNTA« *(Sml.* 1975, s. 533) bør han ikke under nogen omstændigheder tåle at lide tab ved det pågældende indgreb.

Kommissionen hævder fejlagtigt, at en sådan frist var motiveret med overordnede almene hensyn. Efter at have fået kendskab til planerne om vedtagelse af forordning nr. 1497/76 gjorde sagsøgeren gentagne gange Kommissionen opmærksom på, at han faktisk var den eneste erhvervsdrivende, der ville blive berørt af forordningen, og at han fremover kun skulle levere omkring 8 000 tons ifølge kontrakter indgået på et meget tidligere tidspunkt. Desuden bemærkede sagsøge-

ren over for Kommissionen, at der som følge af hans meget komplicerede produktionsforhold ikke kunne foretages anden eksport af samme produkt på grundlag af nye kontrakter i løbet af en forlænget frist for ikrafttrædelse.

Kommissionen ville for øvrigt ifølge sagsøgeren have kunnet afværge en sådan fare ved under fristen kun at tillade opfyldelse af kontrakter, der var indgået før forordningens ikrafttræden eller endog før den interesserede havde fået kendskab til planerne om dens vedtagelse. Under disse omstændigheder ville der derfor ikke have været grund til at frygte, at en forlængelse af fristen for anvendelse ville have forskertset forordningens formål.

I øvrigt ses det ikke, hvorfor Kommissionen var af den opfattelse, at en frist på 15 dage ville være tilstrækkelig. Det er nemlig åbenbart, at formålet med forordning nr. 1497/76 ikke krævede, at den skulle træde i kraft straks. I og med at Kommissionen påtænkte at fastsætte en frist for anvendelsen, burde denne have været rimelig og have været fastsat således, at den ikke med sikkerhed ville påføre de interesserede tab. En sådan frist burde være udløbet den 15. august 1976 eller i det mindste efter den 31. juli 1976, hvilket ville have gjort det muligt for sagsøgeren fuldstændigt at opfylde sine kontrakter ved at levere den oprindeligt aftalte blanding. At sagsøgeren først i august 1976 effektuerede visse leveringer på grundlag af de nævnte kontrakter, afsvækker ikke rigtigheden af disse bemærkninger. Forsinkelserne skyldtes, at sagsøgeren måtte fremstille og sammensætte en ny blanding i stedet for den oprindelige.

Endelig er det helt urimeligt at bebrejde sagsøgeren, at han har misbrugt en kun formel retsstilling. I og med at de omtvistede produkter henhører under FTT position 23.07 B I c) 1 — som Oberfinanzdirektion Hamburg selv har anerkendt — er den omstridte eksport samt opkrævningen af de herfor gældende udligningsbeløb med sikkerhed lovlige.

Sagsøgte har taget til genmæle i *svarskriftet,* idet han først anfører, at den vare, der blev solgt på grundlag af de pågældende kontrakter, modsat det af søgsøgeren hævdede er meget let at fremstille. Det drejer sig om en blandingsproces, der hyppigt anvendes i foderindustrien.

Desuden bemærker sagsøgte, at den officielle tariferingsudtalelse fra Oberfinanzdirektion Hamburg af 28. april 1976 ikke kunne være grundlag for forventningen om, at de forudsete monetære udligningsbeløb og tiltrædelsesudligningsbeløb blev ydet. Udtalelsen blev først ønsket og opnået, efter at størstedelen af de i sagen relevante kontrakter var blevet indgået. I øvrigt konstaterer den blot, at en bestemt vare på et givet tidspunkt skal henføres under den eller den position: der kan ikke tillægges den nogen anden betydning.

Det er ej heller korrekt at hævde, at sagsøgeren stod over for det alternativ enten at opfylde med de tilbageværende leveringer og herved give afkald på udligningsbeløbene eller at søge forståelse hos køberne for ikke-opfyldelse af kontrakterne. Dette alternativ var ikke det eneste, der frembød sig i sagen. Sagsøgeren anfører også selv muligheden for at opsige kontrakterne for de tilbageværende mængder, betale en delvis erstatning for opsigelsen og forpligte sig til at levere erstatningsblandinger.

Når dette er sagt, bestrider sagsøgte, at der i denne sag foreligger en krænkelse af princippet om den berettigede forventning.

Efter hans opfattelse har de »monetære« udligningsbeløb til formål — ud over at skulle benyttes i kampen mod vanskeligheder, der skyldes den manglende valutastabilitet — at beskytte de individuelle interesser hos de interesserede erhvervsdrivende. Om »tiltrædelses«-udligningsbeløbene gælder det, at de — i mangel af ensartede priser i Fællesskabet og for så vidt som det drejer sig om beløb, der skal

ydes ved eksport — har den opgave, som før tiltrædelsen påhvilede »eksportrestitutionerne«. Dette system med udligningsbeløb udelukker imidlertid ikke fuldstændigt muligheden for at beskytte den erhvervsdrivendes legitime interesse.

For »tiltrædelses«-udligningsbeløbenes vedkommende fremkommer denne beskyttelse ved, at de kan forudfastsættes; denne mulighed består også for produkterne henhørende under position 23.07 B I c) 1.

Hvor det drejer sig om »monetære« udligningsbeløb, for hvilke der ikke gælder noget forudfastsættelsessystem, er antagelsen af, at Fællesskabet har pådraget sig ansvar for krænkelse af princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, ifølge Domstolens dom i sag 74/74 »CNTA« (Sml. 1975, s. 533, præmisserne 42 og 43) underlagt følgende betingelser, som i denne sag imidlertid ikke er opfyldt:

— *Vedrørende den første betingelse:* der må foreligge forretninger, som man »uigenkaldeligt har forpligtet sig til«.

Sådanne foreligger, når der er opnået eksportlicenser i forbindelse med en sikkerhedsstillelse. Beviset for, at pligten til at udføre forretningen er bindende, bør underkastes meget strengere betingelser: det er altså ikke nok at bevise, at salgskontrakten er indgået.

— *Vedrørende den anden betingelse:* ændringen af den retsstilling , som er fastlagt ved den skadevoldende retsakt, må være »uventet«.

Imidlertid kendte sagsøgeren tilsyneladende ikke den eksporterede vare før marts 1976. I hvert fald blev den ikke eksporteret før dette tidspunkt til de nye medlemsstater. Det er åbenbart, at sagsøgeren kun sammensatte blandingen for at kunne eksportere den til andre medlemsstater og herved have fordel af relativt høje udligningsbeløb. I virkeligheden eksporterede sagsøgeren kun tapioka men under angivelse af FTT's position vedrørende foderblandinger. Herved skabte han et fuldstændig kunstigt produkt, hvis raison d'être økonomisk set tilsyneladende var forbundet med ydelsen af høje udligningsbeløb. Eksporten af et sådant produkt ophørte faktisk, efter at Kommissionen havde vedtaget foranstaltninger i henhold til forordning nr. 1497/76.

Da det for tapioka gældende monetære udligningsbeløb kun var en lille del af det beløb, som fandt anvendelse på produkterne henhørende under position 23.07 B I c) 1, burde sagsøgeren under disse omstændigheder på forhånd have vidst, at den nye blanding ikke i ret lang tid kunne være omfattet af en retsstilling, som savnede økonomisk berettigelse, men som medførte en betydelig flytning af tapiokaeksporten til fodersektoren. Selv om sagsøgeren endnu ikke på tidspunktet for afslutningen af de pågældende kontrakter var sikker på, at eksporten ville påkalde sig fællesskabsmyndighedernes opmærksomhed og foranledige disse til at beslutte sig til de foranstaltninger, der faktisk senere blev vedtaget, gælder det dog ikke desto mindre, at sagsøgeren under hensyn til en sådan situation, samt til, at han er en omhyggelig erhvervsdrivende med intimt kendskab til den fælles landbrugspolitiks mekanismer, burde og kunne have bedømt situationen korrekt og taget de nødvendige forholdsregler. Den kontrakt, der den 20. maj blev indgået med DLG (stævningens bilag 6) beviser i øvrigt, at sagsøgeren påregnede, at den gældende relevante lovgivning kunne blive ændret i kontraktens løbetid.

— *Vedrørende den tredje betingelse:* tabet skal være uundgåeligt.

I denne sag var det ikke sikkert, at den delvise »fornyede overtagelse« af »risikoen for kursændringer« uundgåeligt ville have påført sagsøgeren tab. Den pågældende klausul blev i øvrigt indføjet af sagsøgeren i en af hans salgskontrakter. Det er uforståeligt, hvorfor den ikke kunne ind-

føjes i andre kontrakter. Allerede ved indgåelsen af hver enkelt kontrakt kunne man ligeledes have bestemt, at den skulle kunne opsiges ved en sådan eventualitet.

— *Vedrørende den fjerde betingelse:* ingen almene hensyn af bydende karakter, der berettiger den anfægtede foranstaltning.

For det første bør det ikke glemmes, at de monetære udligningsbeløb kun skal finde anvendelse i det omfang, de er nødvendige for at undgå de forstyrrelser i samhandelen, der måtte skyldes ændringer i valutakurserne. I betragtning af den omtvistede blanding var det ikke nødvendigt, at der for denne skulle gælde det høje monetære udligningsbeløb for foder for at undgå forstyrrelser i den pågældende sektor. I øvrigt omfatter position 23.07 B I c) 1 et betydeligt antal forskellige fodersorter, som er sammensat højst forskelligt. FTT's positioner, der er fastsat for at opnå beskyttelse mod import fra tredjelande, er ikke altid umiddelbart egnet til at være reference for anvendelsen af de monetære udligningsbeløb. Eftersom det ikke er muligt at forudse alt, hvad der kan ske i valutasektoren, er det undertiden nødvendigt at tilpasse og komplettere systemet »a posteriori«.

For det andet bør det bemærkes, at almene hensyn af bydende karakter hindrede, at der blev vedtaget mere indgribende overgansforanstaltninger. De forudgående overvejelser viser faktisk, at sagsøgeren ikke havde nogen grund til at stole på, at den gældende lovgivning ville blive opretholdt. Den femten-dages frist, Kommissionen indrømmede uden på nogen måde at være retligt forpligtet hertil, er allerede grænsen for det forsvarlige. Selv indrømmelsen af denne frist medførte allerede risiko for eksport af betydelige mængder, som var en del af nyligt aftalte leveringer, der havde fordel af høje udligningsbeløb. Denne fare måtte så meget mere befrygtes, som fremstillingen af den oprindelige blanding ikke er så vanskelig, som sagsøgeren lader formode, og han ikke er det eneste selskab, der har fremstillet den pågældende blanding og eksporteret den til de nye medlemsstater. »Ordningen med indgåede kontrakter«, der af sagsøgeren anses for en brugbar overgangsløsning, frembyder efter Kommissionens erfaringer kun en garanti, der lige netop er tilstrækkelig til at afværge manipulationer. En systematisk anvendelse af denne ordning ville bevirke, at den fælles landbrugspolitiks normale funktion blev umuliggjort. Enhver ændring i de gældende regler taber en god del i effektivitet, så snart de interesserede erhvervsdrivende faktisk er i stand til risikofrit at cementere tidligere lovgivning ved at indgå egnede kontrakter med lang løbetid. Selv om lovligheden af sagsøgerens transaktioner under disse omstændigheder ikke anfægtes, er det imidlertid ubestrideligt, at man kunne blive klar over de med transaktionerne forbundne risici og faktisk også har været det.

— *Vedrørende den femte og sjette betingelse:* Den skadevoldende retsakt skal være vedtaget uden varsel og med øjeblikkelig virkning, og der må ikke foreligge nogen overgangsforanstaltning, der kan give den omhyggelige erhvervsdrivende mulighed for at undgå tabet eller blive holdt skadesløs herfor.

Det er ikke tilfældet i nærværende sag. Dels blev den omtvistede foranstaltning ikke vedtaget med øjeblikkelig virkning, og selv om foranstaltningen ikke var blevet »meddelt« før vedtagelsen, blev sagsøgeren imidlertid bekendt hermed ved det skrift, han har nævnt.

Dels, og subsidiært, var det meningen med de vedtagne overgangsforanstaltninger at muliggøre, at den forsigtige erhvervsdrivende kunne undgå eller blive holdt skadesløs for tabene. Sagsøgeren havde allerede tidligere kunnet fremskynde sine leveringer yderligere; han havde kunnet forhandle med sine købere om andre mulige løsninger på sine vanskeligheder.

På grundlag af disse bemærkninger konkluderer Kommissionen, at der ikke kan lægges den nogen retskrænkelse til last i nærværende sag.

Såfremt Domstolen dog skulle antage, at der i sagen er sket en retskrænkelse, må karakteren af krænkelsen derpå analyseres, og det må undersøges, om den konstaterede ulovlighed i betragtning af det frie skøn, som fællesskabslovgiveren har ved vedtagelsen af lovregler med sådanne økonomisk/politiske foranstaltninger, indeholder en »tilstrækkeligt præcist beskrevet krænkelse« af en retsnorm af højere gyldighed.

Vedrørende tabets *størrelse* anfører sagsøgte endelig, at han ikke er i stand til at godkende den beregning af skaden, som er foretaget af sagsøgeren i stævningen. I øvrigt forbeholder han sig ret til at afgive alle bemærkninger ikke blot vedrørende et sådant punkt, men også vedrørende de af sagsøgeren påstående rentekrav og omkostningerne for syn og skøn.

I *replikken* har *sagsøgeren* bestridt, at den pågældende vare er et produkt, som er »meget let at fremstille«, da det fremkommer ved en »blandingsproces, der hyppigt anvendes i foderindustrien«.

Tilberedningen af den omtvistede blanding, bestående af 90 % tapioka og 10 % melasse, frembød dengang særlige vanskeligheder, som det tog flere uger at løse, og som navnlig skyldtes, at det ikke straks lykkedes løbende at fremstille en homogen og ensartet blanding, der kunne underkastes tilsætning i uforarbejdet stand.

Det er i øvrigt ikke korrekt at hævde, at det pågældende foder er et kunstprodukt, der først blev »opdaget« i 1976. En blanding med 90 % tapioka og 10 % melasse blev allerede i 1967 registreret i forbundsministeriet for ernæring, land- og skovbrug i medfør af § 3 i bekendtgørelse om foderstoffer af 24. oktober 1951 (replikkens bilag 2) og er siden ofte blevet fremstillet og eksporteret.

Desuden gør sagsøgeren gældende, at det, selv om det er korrekt, at udligningsbeløbene teoretisk set tildeles af hensyn til de fælles markedsordningers funktion, ikke desto mindre forholder sig således, at det ved et sådant system opstillede mål gør det bydende nødvendigt, at de udbetales til de berørte virksomheder. Disse har ret til at indregne dem i deres produktionspris, uden hvilke de hverken kan indgå aftaler om eller udføre transaktioner på det område, der reguleres af det pågældende system.

Med hensyn til den mulighed, sagsøgeren havde for at benytte sig af en forudfastsættelse af »tiltrædelses«-udligningsbeløbene, bør det ikke glemmes, at den kun var til stede for så vidt angik eksport til Det forenede Kongerige, men at der derimod ikke var nogen mulighed for forudfastsættelse af »monetære« udligningsbeløb, der skulle udbetales i Tyskland og i Det forenede Kongerige.

Som følge af forordning nr. 1497/76 mistede sagsøgeren derfor den ret, som indtil den 11. juli 1976 gjaldt med hensyn til at opnå de monetære udligningsbeløb til den sats, der var fastsat for produkterne henhørende under position 23.07 B I c) 1. Da sagsøgte desuden har anført, at forordning nr. 1497/76 udgør »en foranstaltning«, kan det spørgsmål også rejses, om den pågældende forordning ikke ligeledes påvirkede forudfastsættelserne med den virkning, at sagsøgeren — i tilfælde af, at han eksporterede den i den oprindelige kontrol forudsete blanding efter den 11. juli 1976 — ej heller fik tildelt »tiltrædelses«-udligningsbeløbet med det i licenserne fastsatte beløb.

På denne baggrund bestrider sagsøgeren sagsøgtes opfattelse, hvorefter der ikke foreligger de krævede betingelser for, at der kan pålægges Fællesskabet ansvar.

Sagsøgeren gør navnlig følgende gældende:

— *Vedrørende den første betingelse:*

Sagsøgeren afsluttede salgskontrakter privatretligt, som han i medfør af grund-

sætningen om »pacta sunt servanda« var forpligtet til at opfylde. Det var ham derfor umuligt at indføje klausuler om tilbagetræden eller opsigelse i kontrakterne. Da sagsøgeren havde opnået forudfastsættelse med sikkerhedsstillelse for sin eksport til Storbritannien, er den bindende virkning af de med det britiske selskab indgåede kontrakter for øvrigt bevist. Denne mulighed var ikke til stede for eksporten til Danmark, men der kan ikke på grundlag af de manglende licenser rejses tvivl om den bindende karakter af de kontrakter, der var indgået med de danske selskaber, idet det i så henseende er tilstrækkeligt at anføre grundsætningen om »pacta sunt servanda«.

— *Vedrørende den anden betingelse:*

Den pågældende blanding, som var registreret i forbundsministeriet for ernæring, land- og skovbrug i 1967 og derefter bragt i handelen, var ikke et produkt, der var ukendt på markedet. Sagsøgeren kunne derfor ikke fra første færd være klar over, at den retsstilling, som eksisterede efter det tidspunkt, skulle ophøre efter den 10. juli 1976.

Den »særbetingelse«, der blev indføjet i salgskontrakten af 20. maj 1976 med DLG, gør det heller ikke muligt at slutte, at sagsøgeren på dette tidspunkt havde forudset de ved forordning nr. 1497/76 indførte foranstaltninger. Den pågældende betingelse er en almindelig forbeholdsklausul, der er foranlediget af den følelse, som gør sig gældende i erhvervskredse, og som går ud på, at der i stadigt større omfang kræves tilpasning til de undertiden alvorlige og uforudsigelige indgreb fra Kommissionen, uden at der herved tages hensyn til eksisterende kontrakter. I øvrigt fandtes den pågældende særbetingelse kun i kontrakten af 20. maj 1976, således at dette ikke kan påberåbes for at konkludere, at sagsøgeren, dengang han indgik de andre kontrakter længe før denne dag, forudså ændringen af den retstilstand, der var gældende til den 10. juli 1976.

— *Vedrørende den tredje betingelse:*

Det var både umuligt at forhandle om og kræve klausuler om tilbagetræden eller andre undtagelsesklausuler over for de købere, der på deres side havde påtaget sig bindende forpligtelser med hensyn til salg af foder med en bestemt sammensætning. Særbestemmelsen i kontrakten af 20. maj 1976 må på dette punkt ses som en forsinket undtagelse.

— *Vedrørende den fjerde betingelse:*

Det er derfor ikke rigtigt at hævde, at sagsøgeren ikke burde have stolet på, at den dagældende lovgivning ville blive opretholdt. Navnlig kan der ikke angives at foreligge almene hensyn af bydende karakter som grundlag for at vedtage forordning nr. 1497/76 uden samtidig vedtagelse af tilstrækkelige overgangsforanstaltninger.

Den omstændighed, at det høje monetære udligningsbeløb, der var fastsat for foderstoffer, ikke længere — ifølge sagsøgte — var »nødvendigt«, beviser ikke de bydende grunde, som ikke kunne berettige til en frist ud over 15 dage. For det første: den omstændighed, at en foranstaltning ikke længere er nødvendig, medfører ikke, at den straks »nødvendigvis må« ophæves, eventuelt uden tilstrækkelige overgangsforanstaltninger. For det andet gælder et sådant argument for de »monetære« udligningsbeløb, men ikke for »tiltrædelses«-udligningsbeløbene. Sagsøgte har i øvrigt selv anerkendt, at overgangsregler var nødvendige og mulige (forordningens artikel 3). Han skal netop bevise, at en længere overgangsperiode stred mod almene hensyn af bydende karakter. I så henseende kan han ikke gøre gældende, at man som følge af en angiveligt simpel fremstilling af varen løb en risiko for, at der blev »eksporteret betydelige mængder på grundlag af nyligt indgåede leveringsaftaler, der havde fordel af høje udligningsbeløb«. Fremstillingen af varen var tværtimod slet ikke let og krævede lang forberedelsestid: stigningen i sagsøgerens

eksport, der først fandt sted i juni 1976, skyldtes nødvendigheden af at løse de oprindelige eksisterende begyndelsesvanskeligheder. Det ville desuden være interessant, hvis sagsøgte ville præcisere antallet af andre virksomheder, der fremstiller og eksporterer den pågældende vare: det ville da kunne konstateres, at det ikke drejer sig om et stort antal. Desuden var der intet, der hindrede sagsøgte i at vedtage en lovgivning omfattende de indgåede kontrakter.

— *Vedrørende den femte og sjette betingelse:*

Selve den omstændighed, at sagsøgeren ved ikrafttrædelsen af forordning nr. 1497/76 led de hævdede tab, beviser, at den ved forordningen indrømmede frist netop ikke var tilstrækkelig til, at en forsigtig erhvervsdrivende kunne undgå eller inddække sine tab.

Meddelelsen i »Ernährungsdienst« skyldtes ifølge sagsøgeren ikke Kommissionens initiativ og fremkom i øvrigt så sent, at han først blev bekendt med Kommissionens planer den 22. juni 1976.

I *duplikken* har *sagsøgte* svaret, at det, selv om det er korrekt, at den omtvistede blanding blev fremstillet og afsat på et tidligere tidspunkt, ikke desto mindre forholder sig således, at produktet, uanset om det fremtrådte i form af kugler, ikke spillede nogen som helst rolle i samhandelen inden for Fællesskabet før den 1. märts 1976, og at det først fra dette tidspunkt blev eksporteret fra Forbundsrepublikken Tyskland til de nye medlemsstater i større og større mængder. En efterspørgsel på en sådan blanding fandtes ikke tidligere i de sidstnævnte stater, og behovet for tapioka blev dækket ved levering af andre blandinger end den omtvistede.

Kommissionens betragtninger vedrørende det pågældende produkt indeholder i øvrigt ingen modsigelse. Udtalelsen om, at blandingsprocessen er ganske almindelig, tager naturligvis sigte på den proces, der i almindelighed anvendes til blanding af stoffer beregnet til foder og ikke specielt til den af sagsøgeren anvendte fremstillingsmetode.

At dømme efter den beskrivelse, sagsøgeren har foretaget af fremstillingsprocessen, indeholder denne to af hinanden uafhængige faser: blanding og sammenklumpning. Objektivt set er de begge ret lette. De vanskeligheder, som sagsøgeren hentyder til, skyldes den manglende erfaring i begyndelsen hos de fabrikanter, som for første gang startede en sådan produktion. Der er mere tale om subjektive end om objektive vanskeligheder, der vil forsvinde efter indkøringsperioden. Selve den omstændighed, at adskillige andre virksomheder har fremstillet den samme vare og fra Tyskland har eksporteret mere end 20 000 tons heraf mellem marts 1976 og den 10. juli 1976 viser, at den nævnte proces objektivt set ikke var så kompliceret, som sagsøgeren prøver at give det udseende af.

Det af sagsøgeren påberåbte argument, hvorefter forlængelsen af de med KFK aftalte frister var nødvendige som følge af de under indkøringsperioden opståede vanskeligheder, gør desuden kun én konklusion mulig, nemlig at sagsøgeren havde påtaget sig sine forpligtelser, uden at han dog vidste, om det aftalte produkt kunne fremstilles uden vanskelighed. Sagsøgeren gav i øvrigt ikke andre og nærmere oplysninger om den opsigelse, der så tidligt blev aftalt med den pågældende køber. Dersom erstatningsproblemet virkelig skulle opstå, bør sagsøgeren fremlægge samtlige de aftaler, der blev indgået med KFK og DLG om erstatningsleveringer.

Efter disse bemærkninger anfører sagsøgte videre, at mekanismen med forudfastsættelse af »tiltrædelses«-udligningsbeløbene i forbindelse med en sikkerhedsstillelse giver mulighed for, selv efter ikrafttrædelsen af forordning nr. 1497/76, at eksportere de produkter, for hvilke der var opnået en eksportlicens med forudfastsættelse, uden at det »forudfastsatte«

udligningsbeløb kan ændres. Sagsøgeren, der gjorde brug af forudfastsættelsen med sikkerhedsstillelse af »tiltrædelses«-udligningsbeløbet for sin eksport til Det forenede Kongerige, var dækket ind mod risikoen for en ændring af det pågældende beløb og kunne derfor ikke lide noget tab ved opfyldelsen af de relevante kontrakter i den form, de oprindeligt var blevet aftalt i.

Hvad angår de »monetære« udligningsbeløb — med hensyn til hvilke det ikke var muligt at opnå forudfastsættelse — opstod retten hertil for øvrigt ikke på det tidspunkt, da der faktisk blev eksporteret (eller importeret). Før dette tidspunkt havde den erhvervsdrivende kun en simpel forventning, der under visse betingelser kan beskyttes mod indgreb fra det offentlige. Det er givetvis rigtigt, at de monetære udligningsbeløb, som det ikke er muligt at forudfastsætte, selv indgår i beregningen af de faktorer, der findes i en handelstransaktion, men det er ikke desto mindre rigtigt, at der ikke gives nogen garanti med hensyn til opretholdelse af en lovgivning.

Sagsøgte kommer endelig tilbage til forskellige betingelser, der efter Domstolens praksis skal være opfyldt for, at en erstatningspåstand tages til følge, og præciserer navnlig følgende:

— *Vedrørende den første betingelse:*

Med hensyn til de over for Spurnen indgåede forpligtelser gør den omstændighed, at sagsøgeren i forbindelse med eksporten til denne virksomhed gjorde brug af muligheden for, at »tiltrædelses«-udligningsbeløbene kunne forudfastsættes i forbindelse med en sikkerhedsstillelse, det muligt at konkludere, at sagsøgeren ikke kunne opsige de pågældende kontrakter uden at fortabe sikkerhedsstillelsen. For disse kontrakters vedkommende kan den første betingelse således antages at foreligge.

Hvad angår kontrakterne med de danske købere anfægter sagsøgte ikke under påberåbelse af, at der ikke forelå forudfastsættelsesattester, at disse kontrakter var reelle og forpligtede til opfyldelse. Det må ikke desto mindre konkret bevises, at sagsøgeren hverken havde mulighed for at træde tilbage eller opsige kontrakterne, og at han i øvrigt ikke var i stand til at indføje klausuler herom. I så henseende kan man tænke sig en klausul som den, der fandtes i kontrakten af 20. maj 1976 med DLG. Modsat det af sagsøgeren antagne er det Kommissionens indtryk, at en sådan klausul rent praktisk ville være blevet indsat i samtlige kontrakter med de danske købere. Af sagsøgerens egne udtalelser fremgår det, at han i henhold til alle disse kontrakter havde pligt til at levere foder med et indhold på mindst 950 skandinaviske ernæringsenheder. Det oprindeligt aftalte produkt, der var sammensat af 90 % tapioka og 10 % melasse, indeholdt ifølge sagsøgeren 1 018 ernæringsenheder.

Således ville ren tapioka — der kan indeholde indtil 3 % melasse — have indeholdt, ja endda overskrevet ernæringsværdien på 950 enheder. I modsat fald ville DLG sikkert ikke have godkendt klausulen og eventuel levering af ren tapioka.

— *Vedrørende den anden og tredje betingelse:*

De oven for anførte bemærkninger om den »kunstige karakter« af det omtvistede produkt og om den begrænsede sikkerhed, som der bestod for en omhyggelig erhvervsdrivende med hensyn til anvendelsen af de monetære udligningsbeløb, gælder også i dette tilfælde. For øvrigt er den særbestemmelse, der blev aftalt med DLG i kontrakten af 20. maj 1976, ikke en almindelig forsigtighedsforanstaltning. Den viser, at sagsøgeren selv tidligere ikke troede på, at den pågældende lovgivning ville blive opretholdt. Allerede tidligere kunne og skulle han have truffet sådanne forsigtighedsforanstaltninger.

— *Vedrørende den fjerde betingelse:*

Af de allerede anførte grunde er det utvivlsomt, at den omtvistede lovgivning

blev vedtaget i almenhedens interesse: der blev kun fastsat udligningsbeløb (forordning nr. 974/71), for så vidt som de er nødvendige for at undgå de forstyrrelser i samhandelen, der skyldes udsving i valutakurserne. Det er i offentlighedens interesse påkrævet, at der kun bruges samfundsmidler, når det er nødvendigt for at opnå det ved loven tilstræbte mål. I nærværende sag er de betingelser, der gælder i medfør af basisforordning nr. 974/71 med hensyn til anvendelse af monetære udligningsbeløb, ikke til stede. Den omtvistede vare, som næsten udelukkende er sammensat af tapioka, er i det væsentlige bestemt til samme brug som det basisprodukt, for hvilke der ikke efter nævnte forordnings kriterier kunne være tale om at anvende monetære udligningsbeløb i den pågældende periode. Det kunne derfor ikke undgås, at man måtte sidestille de to produkter.

I øvrigt må det stedse erindres, at en lovgivning, der er vedtaget i samfundets interesse, i princippet omgående fremkalder retsvirkninger for fremtiden, selv om disse berører forhold opstået under den tidligere retstilstand. At den pågældende lovgivning strider mod privates interesser, i, at den tidligere retstilstand opretholdes, medfører imidlertid ikke, at denne under alle omstændigheder skal beskyttes. Snarere skal der foretages en afvejning mellem samfundets og de privates interesser med henblik på at finde ud af, om privatinteresserne i forhold til de enkelte foranstaltninger fortjener beskyttelse. Det er netop ikke tilfældet i nærværende sag, idet sagsøgeren — ligesom de andre interesserede — kunne forudse en ændring i den eksisterende retstilstand.

Den kendsgerning, at Kommissionen fastsatte en frist for forordningens ikrafttræden, uden at dette medførte en retlig forpligtelse til, i ønsket om at bringe de relevante interesser i balance, at vurdere disse, er ikke ensbetydende med, at en privat beskyttelsesværdig interesse indirekte blev anerkendt.

Kommissionen har allerede i sit svarskrift, som noget subsidiært, taget stilling til det spørgsmål, om den vedtagne overgangsforanstaltning var tilstrækkelig. Når mere end 20 000 tons af det samme produkt i øvrigt blev eksporteret fra Tyskland mellem marts måned og den 10. juli 1976 af andre virksomheder, der befandt sig i en lignende situation som sagsøgeren, viser dette, at der var fremstillet betydelige mængder af produktet, og at der tilsyneladende udvikledes en betydelig handelsstrøm til de nye medlemsstater. Det måtte befrygtes, at nye kontrakter ville blive indgået om endnu mere betydelige leveringer, og at de allerede aftalte mængder ville blive eksporteret inden for kort tid.

Med hensyn til tesen om »ordningen med ingåede kontrakter« må det til slut ikke glemmes, at en ordning af denne art skulle have været vedtaget efter generelle retningslinjer, og at dens anvendelse ikke skulle begrænses til at omfatte sagsøgernes forhold. Denne kendsgerning ville have medført, at det formål, der søgtes realiseret ved den omtvistede lovgivning, efter al sandsynlighed ikke ville være blevet opnået.

— *Vedrørende den femte og sjette betingelse:*

Forordning nr. 1497/76 blev ikke vedtaget med øjeblikkelig virkning. Den frist, der var fastsat for dens ikrafttræden, gjorde det muligt for en omhyggelig erhvervsdrivende at træffe de nødvendige foranstaltninger. Også i denne henseende mindes der om, at der ikke bestod nogen pligt til at vedtage overgangsforanstaltninger.

IV — Mundtlige forhandlinger

Parterne blev hørt i retsmødet den 26. april 1976;

i det pågældende retsmøde nedlagde Kommissionen påstand om, at sagsomkostningerne — såfremt Domstolen skulle antage, at Kommissionen havde

påtaget sig ansvar — skulle forbeholdes, indtil den senere dom om erstatningens omfang;

generaladvokaten har fremsat sit forslag til afgørelse i restmødet den 18. maj 1976.

Præmisser

1 I denne sag, der er anlagt den 8. oktober 1976, påstås Det europæiske økonomiske Fællesskab dømt til betaling af erstatning for den skade, som sagsøgeren hævder at have lidt som følge af Kommissionens forordning nr. 1497/76 af 23. juni 1976, som trådte i kraft den 11. juli 1976 (EFT L 167, 1976, s. 27), og som ændrede visse udligningsbeløb.

2 Til støtte for sin sag har det sagsøgende firma gjort gældende, at ændringen gjorde det umuligt fuldstændigt at opfylde de salgskontrakter, det før den pågældende forordnings ikrafttræden havde indgået om levering, til to danske og et engelsk selskab, af produkter henhørende under position 23.07 B I c) 1 med et indhold af tapioka på over 50 vægtprocent;

da forordning nr. 1497/76 ændrede de monetære udligningsbeløb og de tiltrædelses-udligningsbeløb, som var fastsat for de nævnte produkter, måtte sagsøgeren efter sin egen forklaring, for at begrænse det ved ændringen forårsagede tab, forpligte sig til at levere erstatningsprodukter på mere byrdefulde betingelser i forbindelse med en delvis opsigelse af de oprindelige kontrakter;

endelig har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionen ved at undlade i forordningen at fastsætte egnede overgangsforanstaltninger for at beskytte de berørtes berettigede forventning, uden at denne undladelse er begrundet i tvingende almene hensyn, har gjort sig skyldig i en kvalificeret krænkelse af en retsregel af højere gyldighed med den virkning, at Fællesskabet ifalder ansvar i medfør af EØF-traktatens artikel 215, stk. 2.

3 Artikel 1 i forordning nr. 1497/76 bestemmer: »Tiltrædelses-udligningsbeløbene eller de monetære udligningsbeløb for produkter henhørende under pos. 23.07 B I c) 1 ... i den fælles toldtarif med et indhold af produkter henhørende under pos. 07.06 ... i den fælles toldtarif, der er højere end 50 vægtprocent, er de samme som dem, der gælder for produkter henhørende under pos. 07.06 A i den fælles toldtarif«;

den fælles toldtarifs pos. 23.07 B I c) 1 angår foderstoffer med tilsætning af melasse og andet tilberedt foder »med et indhold af stivelse på over 30 vægtprocent og et indhold af mælkeprodukter på under 10 vægtprocent«;

position 07.06 angår blandt andet en række rødder og spiselige rodknolde »med stort indhold af stivelse«, hvoraf de fleste henføres under pos. 07.06 A;

da forordning nr. 1497/76 trådte i kraft, gjaldt der ikke monetære udligningsbeløb for produkterne henhørende under pos. 07.06 A, medens de tiltrædelses-udligningsbeløb, som gjaldt for samhandelen med Det forenede Kongerige, var lavere end dem, der gjaldt for produkterne henhørende under position 23.07 B I c) 1;

forordning nr. 1497/76, som skulle sikre en bedre funktion af ordningen med udligningsbeløb på landbrugsområdet, havde for de i artikel 1 omhandlede produkter under position 23.07 B I c) 1 den virkning, at de monetære udligningsbeløb blev ophævet og tiltrædelses-udligningsbeløbene for samhandelen med Det forenede Kongerige blev nedsat, idet der på daværende tidspunkt ikke var fastsat noget beløb for samhandelen med disse produkter med Danmark.

4 Hvad særlig angår de tiltrædelses-udligningsbeløb, som gjaldt for samhandelen med Det forenede Kongerige, blev der for produkterne henhørende under pos. 23.07 B I c) 1 indført et forudfastsættelsessystem i den på det daværende tidspunkt gældende fællesskabslovgivning;

ifølge sine egne forklaringer fik sagsøgeren mod sikkerhedsstillelse tildelt licenser med forudfastsættelse af det beløb, der gjaldt for denne eksport;

da forordning nr. 1497/76 ikke berører det nævnte forudfastsættelsessystem, kunne ændringen af tiltrædelses-udligningsbeløbene ikke i nærværende tilfælde gribe ind i sagsøgerens ret til at gennemføre sin eksport til Det forenede Kongerige på grundlag af det forudfastsatte beløb, og ændringen kan derfor ikke antages at være årsag til den skade, sagsøgeren påstår at have lidt som følge af forordningen;

sagsøgte har udtrykkeligt anerkendt, at sagsøgeren ved hjælp af forudfastsættelsessystemet fjernede risikoen for en ændring af tiltrædelses-udligningsbeløbene ved sin eksport til Det forenede Kongerige;

under disse omstændigheder kan spørgsmålet om Kommissionens eventuelle ansvar med hensyn til den som følge af forordning nr. 1497/76 skete afskaf-

felse af de monetære udligningsbeløb, som det på grund af den dagældende fællesskabslovgivning ikke var muligt at forudfastsætte, ikke konstateres;

det er under hensyntagen til denne begrænsning i sagsgenstanden, at realiteten i søgsmålet skal undersøges.

5 Den ordning med udligningsbeløb, som blev indført ved Rådets forordning nr. 974/71 af 12. maj 1971 (EFT 1971 (I), s. 231; org.ref. JO L 106, 1971) sigter navnlig på at beskytte prisniveauet i en given medlemsstat mod de forstyrrelser, som kunne blive følgen af den manglende valutariske stabilitet og medføre, at den normale konjunkturudvikling på landbrugsområdet bringes i fare;

formålet med de monetære udligningsbeløb er nærmere at modvirke de vanskeligheder, som den manglende valutariske stabilitet kan skabe for de fælles markedsordningers gnidningsløse funktion, men ikke at beskytte de erhvervsdrivendes individuelle rettigheder;

med henblik herpå bemyndiges Kommissionens ved artikel 6 i forordning nr. 974/71, der omtales i forordning nr. 1497/76, til i medfør af en bestemt fremgangsmåde at fastsætte ikke blot udligningsbeløbene men også de nødvendige gennemførelsesbestemmelser, herunder sådanne, »som eventuelt vil kunne omfatte andre undtagelser fra forordningerne om den fælles landbrugspolitik«;

forordning nr. 1497/76, der er vedtaget i medfør af den pågældende bemyndigelse, må derfor henregnes til de økonomisk-politiske generelle retsakter, som Fællesskabet vedtager af hensyn til den overordnede interesse i, at ordningerne fungerer gnidgningsløst;

skønt muligheden for at beskytte den erhvervsdrivendes berettigede interesser under disse omstændigheder ikke skal udelukkes, vil Fællesskabet dog kun kunne pådrage sig ansvar for skader, som erhvervsdrivende påstår at have lidt som følge af de almindelige regler for ovennævnte ordning, dersom Kommissionen, uden at der foreligger modstående og tvingende almene hensyn, afskaffer eller ændrer udligningsbeløbene i en bestemt sektor med øjeblikkelig virkning uden forudgående meddelelse og uden rimelige overgangsforanstaltninger, og dersom afskaffelsen eller ændringen ikke kunne forudses af en omhyggelig erhvervsdrivende.

6 Det er ubestridt, at den anfægtede forordning ikke i den pågældende sag trådte i kraft med øjeblikkelig virkning uden varsel, idet dens ikrafttræden var fastsat til femtendedagen efter offentliggørelsen i De Europæiske Fællesskabers Tidende;

endvidere fremgår det af sagsakterne, at en notits i »Ernährungsdienst« af 19. juni 1976 gav de berørte kredse meddelelse om, at Kommissionen påtænkte at vedtage en forordning med henblik på at tarifere produkter med indhold af tapioka på over 50 vægtprocent under samme position som for tapioka;

sagsøgeren erkender at have fået kendskab til denne notits den 22. juni 1976;

under hensyn hertil kan det ikke hævdes, at Kommissionen har truffet den omtvistede foranstaltning med øjeblikkelig virkning og uden forudgående meddelelse under krænkelse af princippet om beskyttelse af de pågældendes berettigede forventning.

7 Det kan heller ikke mod Kommissionen gøres gældende, at den ikke i forbindelse med den anfægtede forordnings ikrafttræden traf rimelige overgangsforanstaltninger, der gjorde det muligt for de berørte, navnlig sagsøgeren, at undgå risikoen for en uforudseelig ændring af udligningsbeløbene;

i så henseende gør sagsøgeren gældende, at Kommissionen i det mindste kunne have tilladt, at der skete fuldstændig opfyldelse af kontrakter, der var fast og bindende indgået før forordningen trådte i kraft, eller før den erhvervsdrivende blev bekendt med planerne om dens vedtagelse.

8 Den »respekt for indgåede kontrakter«, som påberåbes af sagsøgeren, bliver under omstændigheder som de i sagen foreliggende ensbetydende med, at der for de løbende kontrakter anerkendes en garanti svarende til den, som normalt indrømmes ved forudfastsættelsen af udligningsbeløbet;

en sådan forudfastsættelse var dog ikke hjemlet i Fællesskabets regler for de i sagen gældende monetære udligningsbeløb;

selv om Kommissionen i tilfælde, hvor det drejer sig om monetære udligningsbeløb uden forudfastsættelse, har indført overgangsforanstaltninger ud fra ønsket om at respektere indgåede kontrakter, er de pågældende foranstaltninger imidlertid blevet vedtaget under andre omstændigheder end de i denne sag foreliggende, navnlig hvor udligningsbeløbene ved import eller eksport opkræves men ikke tildeles, og således betyder en øget byrde for den erhvervsdrivende;

9 under alle omstændigheder kunne Kommissionen kun have overvejet vedtagelsen af overgangsforanstaltninger på grundlag af det anførte princip, dersom

det havde vist sig, at den pågældende ændring af de monetære udligningsbeløb ikke kunne være forudset af en omhyggelig erhvervsdrivende;

den kendsgerning, at reglerne om de nævnte beløb ikke åbnede mulighed for en sådan forudfastsættelse, som dog var indført for tiltrædelses-udligningsbeløbene, måtte imidlertid have adviseret den omhyggelige erhvervsdrivende om, at Fællesskabet påtænkte at gøre ordningen med monetære udligningsbeløb meget fleksibel;

under hensyn til den gældende fællesskabslovgivnings struktur og i betragtning af karakteren af og selve formålet med mekanismen med monetære udligningsbeløb, navnlig når disse beløb ikke opkræves men tildeles ved eksport, kan det således ikke anerkendes, at en ændring af de monetære udligningsbeløb kunne betegnes som uforudseelig for en omhyggelig erhvervsdrivende;

en sådan ændring var i nærværende sag så meget mindre uforudseelig, som sagsøgeren selv udtrykkeligt nævnte den i kontrakten af 20. maj 1976 med det danske selskab DLG, hvorved sælgeren forbeholdt sig at levere et lignende produkt i tilfælde af, at de ved kontraktsafslutningen gældende monetære udligningsbeløb skulle blive ændret eller ophævet;

10 endog før forordning nr. 1497/76 trådte i kraft, kunne det omtvistede produkt indeholdende 90 % tapioka og 10 % melasse nemlig være bestemt som et produkt »med stort indhold af stivelse« og således henføres under position 07.06 A, som netop henviser til produkter »med stort inhold af stivelse«;

muligheden for, at en sådan blanding kunne blive omfattet af de monetære udligningsbeløb, der gjaldt for produkterne henhørende under position 07.06 A, kunne så meget desto mindre udelukkes, som eksporten af den pågældende blanding, på grund af den eksisterende forskel mellem de for de to kategorier gældende udligningsbeløb, mere og mere, ifølge Kommissionens oplysninger — som ikke er bestridt af sagsøgeren — tenderede mod at erstatte eksporten af basisproduktet.

11 Det fremgår af ovenstående, at omstændighederne ved ikrafttrædelsen af forordning nr. 1497/76 ikke indebærer en kvalificeret krænkelse af en retsregel af højere gyldighed til beskyttelse af private med den virkning, at Fællesskabet ifalder ansvar i medfør af traktatens artikel 215, stk. 2;

herefter må sagsøgte frifindes.

Vedrørende sagsomkostningerne

12 I medfør af procesreglementets artikel 69, stk. 2 dømmes den part, der taber sagen, til at afholde sagsomkostningerne;

sagsøgeren har tabt sagen.

På grundlag af disse præmisser,

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN

1. **Sagsøgte frifindes.**
2. **Sagsøgeren tilpligtes at bære sagens omkostninger.**

Kutscher Donner Pescatore Mertens de Wilmars Sørensen

Mackenzie Stuart Bosco O'Keeffe Touffait

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 8. juni 1977.

A. Van Houtte
Justitssekretær

H. Kutscher
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT H. MAYRAS FREMSAT DEN 18. MAJ 1977 [1]

Høje Ret.

I februar, marts, april og maj 1976 afsluttede kommanditselskabet Merkur, Hamburg, en række kontrakter, hvorefter selskabet over for nogle danske og et britisk selskab forpligtede sig til at sælge betydelige mængder »tapiokakugler tilsat melasse«, for hvilke firmaet hos de kompetente tyske myndigheder den 28. april 1976 opnåede en udtalelse om, at den pågældende vare skulle henføres til position 23.07 B I c) 1 (foderstoffer med tilsætning af melasse med indhold af stivelse på over 30 vægtprocent, uden indhold af mælkeprodukter). I sig selv hjemlede denne attest ikke sagsøgeren nogen ret til eksportrestitution.

1 — Oversat fra fransk.